Zsidó vallás és kultúra 3.: Liturgia

BBN-HEB11-223.2, BBV-203.08, BMVD-203.08

Biró Tamás

A szombat reggeli ima eleje

2018. május 03.

Praktikus dolgok (emlékeztető):

- A kurzus honlapja: http://birot.web.elte.hu/courses/2018-liturgia/

  Kurzusleírás: http://birot.web.elte.hu/courses/2018-liturgia/Liturgia.pdf

  Felhasználónév és jelszó?

- Biró Tamás: biro . tamas @ btk.elte.hu

  http://birot.web.elte.hu/, http://www.birot.hu/

- Fogadóóra: csütörtök 14.00-15.30 *(a 2018. tavaszi félévben)*

- Pótórák, ha elmaradnának órák.

  A március 15-i óra helyett: tartalék időpont referátumoknak.

A kurzus felépítése (emlékeztető)

1. Csütörtök 12.00 – 13.30:
   - Előadás
   - Szövegek közös megvitatása, diszkusszió
   - 5-10 perces referátumok

2. Opcionális héber szövegolvasás:
   - Szakosoknak, minorosoknak.
   - Javaslat: péntek 11.00 – 12.00.
   - Kérem, jelezzék, ha van igény!

3. Önálló munka otthon:
   - Szövegek elolvasása, preparálása
   - Alkalmi rövid beadandók
   - (Szakirodalom elolvasása)
   - Referátum és dolgozat elkészítése

4. Zsinagógalátogatás:
   - Min. 4 alkalommal (min. 1 péntek este és min. 1 szombat reggel).
   - Minél több, annál jobb!

Praktikus dolgok

Máj. 10.: Violetta a *19. sz-i magyarországi reformról* és Klaudia a *vallási specialistákról*

Opcionális szövegolvasás:

- Szakosoknak és minorosoknak.
- Lásd az egyes prezentációk végén.

Megbeszélve:

- csütörtök 14.00 – 15.00, ill.
- péntek 12.00 – 13.00.

A nemszakosoknak is ajánlott, a szöveg alaposabb megismerése értekében!

Referátumok:

- Google docs: témák & időpontok.
- Segítség a téma kidolgozásához? Minél előbb beszéljenek velem!
- Cél: ízelítőt kapni + a többieknek ízelítőt adni egy témából. Átfedések lehetnek.
- 5-8 perc, nem kell teljességre törekedni.
- Handout vagy 2-3 dia.
- Utána megírni rövid dolgozatban (3-5 oldal), amit egymással megosztanak.

Időpontjavaslatok

Pótóra – referátumok:

- május 22., kedd, 10.00 – 13.00.

Szemináriumi dolgozatok leadása:

- május 28., hétfő.

Ezeket megosztjuk egymással.

- Vizsga (írásbeli):

- május 30., szerda, 10.00-12.00

valamint

- június 19 ., kedd, 10.00-12.00

Ha nincs kifogás, ezeket az időpontokat még emailben meg fogom erősíteni!

Zsinagógalátogatások: önállóan vagy közösen

Konkrétumokat folyamatosan egyeztetjük

<u>Jó alkalmak a tavaszi félév során</u>:

- Péntek esték
- Szombat délelőttök
- Vasárnap reggel
- Csütörtök reggel 9 h tanima OR-ZSE

- **Purim:** febr. 28. szerda este és márc. 1. csütörtök reggel
- **Svii sel peszah:** ápr. 6. péntek reggel
- **Savuot:** máj. 19. szo este – máj. 21. hétfő reggel

Reflexiók az eddigi zsinagógalátogatásokra?

Része lesz a vizsgának!

Zsinagógalátogatás

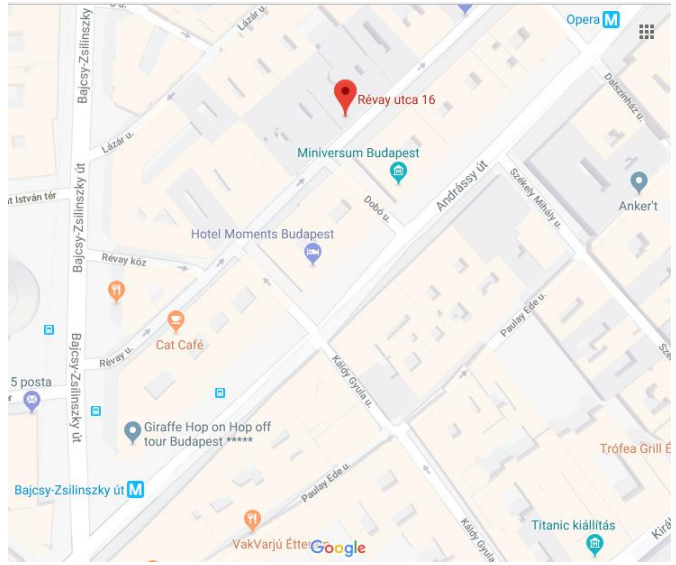

Általános megjegyzések:

- Megadott időpont után 5 perccel bemegyünk.
- ~~Mobilt ne hozzanak (vagy legyen kikapcsolva). Táska csak ha szükséges.~~
- Biztonsági kikérdezés. Saját imakönyv (beleírva saját nevüket) érdemes.
- Férfiak: kipa vagy más fejfedő. *Veszélyes tárgyat ne!*

- Május 05., szombat, 10.30, a **Szim Salom** reform zsidó közösség
  - http://szimsalom.hu/. Várhatóan kb. 13.00-ig tart. *Találkozás a bejárattal szemben.*
  - *Diana Senechal* kántor és *Kelemen Katalin* rabbi vezetésével. ***(gender!)***
  - A programok helyszíne: *Bálint Zsidó Közösségi Ház*
    (1065 Budapest, Révay u. 16.), a *Salom Klub* klubhelyiségében (a bejárat mellett).

Dániel: *gender és a sziddur feminista olvasatai*

Márk: *a liturgia vallástudományi megközelítésben*

Előzetes tematika *(nem heti lebontásban)*

1. Bevezetés. Ima a Bibliában. Ima a rabbinikus hagyományban, a kavvana.
2. Az imakönyv szerkezete. A zsidó liturgia fő pillérei (Sma, Amida). Napi három ima.
3. A Sma és áldásai.
4. A hétköznapi Amida (Smone Eszré).
5. A szombati és az ünnepi imák szerkezete. Lekha dodi. Kiddus.
6. A reggeli áldások. Peszuké de-zimra.
7. Tóra-olvasás. Alenu.
8. Muszaf és neila.
9. Bencsolás és áldások.
10. Hallel és kiegészítések az ünnepi liturgiában.
11. Kaddis.
12. Középkori vallásos költészet: kinna, pijjut, zemirot.

Szombat reggel a zsinagógában

Az imák szerkezete és szombat reggeli ima

	Bevezetés	Sma és áldásai	Amida	Tóra-olvasás	Befejezés
saḥrit	Reggeli áldások, Peszuké de-zimra	Sma és áldásai	Amida + ismétlés	**Tóra-olvasás, majd muszaf**	… + *Alénu* (+…)
minḥa	*Asré josvé…*	–	Amida + ismétlés	–	*Alénu*
maariv	*Ve-hu raḥum* (p. 235)	Sma és áldásai	Amida [nincs ismétlés!]	–	*Alénu* (+…)
maariv péntek este	*Kabbalat sabbat* (6 + L.D. + 2)	Sma és áldásai + *Vesomru*	Amida + *Magen avot*	–	*Alénu* (+…)

A hétköznapi sahrit ima alapszerkezete

1. Bevezetés:
   a. Felkeléshez kapcsolódó áldások;
   b. Reggeli tanulás (Tóra [írott tan] + Misna [szóbeli tan]): a napi áldozatok rendje, stb.
   c. *Peszuké de-Zimra* („a dal fejezetei”)*:* zsoltárok stb.
2. A *Sma* és áldásai: Barkhu, 1 hosszú és 1 rövid áldás, a *Sma* 3 része, 1 hosszú áldás
3. Az *Amida* és ismétlése

   19. áldás: *Szim salom*; ismétlés Keddusával és kohanita áldással, ha van minjen.

   \+ *Taḥanun*, stb. / + *Hallel* (ros ḥodes, hanukka, félünnep)

   \+ Tóra-olvasás (hétfő, csütörtök; ros ḥodes; félünnep, böjtnapok; ḥanukka, purim…)
4. Záró részek: *Asré josvé*, *U-va le-Cion*, *Alénu*, napi zsoltár…

A szombat reggeli ima alapszerkezete

1. Bevezetés:
   a. Felkeléshez kapcsolódó áldások; b. Reggeli tanulás: **a szombati áldozat is**
   c. *Peszuké de-Zimra* („a dal fejezetei”)*:* zsoltárok stb. – **hosszabb**
2. A *Sma* és áldásai: a Sma előtti első áldás **hosszabb**
3. Az *Amida* és ismétlése
   + *Tahanun*, stb. **nincs /** + *Hallel* (ros hodes, hanukka, félünnep)
   + Tóra-olvasás + Asre josvé
   + **muszaf**
4. Záró részek: ~~*Asré josvé*~~, ~~*U-va le-Cion*~~, *Aleinu*, napi zsoltár…

Az *Adon olam*, a *Jigdal* és a reggeli áldások

- Adon olam (pp. 86–87)
  - Korai rímes és időmértékes vers (ritmusképlet: ˘ – – – | ˘ – – –)
  - Ismeretlen szerző (lehet, hogy **Solomon ibn Gabirol**, Andalúzia, kb. 1021 – kb. 1057)
  - Sok dallam

- Jigdal (pp. 87–88)
  - Maimonides 13 hitágazatának a verses feldolgozása (14. század, Itália?)

link

- Reggeli áldások (pp. 88–90)
  - Rövid áldások sorozata, a felkelés „fázisai” szerint. Rítusonként változó sorrend.
  - 19-20. század: polkorrekt, majd gender-korrekt verziók.

A Peszuké de-Zimra (Pp. 99 – 130)

A reggeli ima bevezető része: hálaadások, ráhangolódás az imára

- *Mizmor sir*… (p. 99): bevezető zsoltár az askenázi rítusban
- *Barukh se-amar*… (pp. 101–102): bevezető áldás
- *Hodu* (pp. 102–103): 1Krón. 16:8-36, stb. hálaadásról szóló bibliai részek.
- Pp. 104–115: tíz zsoltár csak szombaton és ünnepnap
  Többek között: Zsolt. 136 („Nagy Hallel” hálaadás, állva), péntek esti Zsolt. 92 és 93.
- Pp. 115 – 126: minden nap: bibliai versek, ***Asré***, Zsolt. 146-150…
  Mózes diadaléneke a Nádas-tengernél…
- *Nismat kol ḥaj*… (pp. 126 – 129) szombaton és ünnepnap
- *Jistabaḥ…* (p. 129): minden reggeli imában – záróáldás

Mikor hol veszi át a második kántor?

Jövő hétre

A következő alkalomra

1. Referátum: velem beszélni + időpontot kiválasztani + dolgozni rajta.

2. Elolvasni:
   1. Balla 2016, pp. 131–198 (a szombat reggeli ima első „fele”)
   2. Szombati minḥa: Balla 2016 pp. 207–229.

3. Összevetni az *Amida* péntek esti, szombat reggeli és délutáni verzióit:
   - Hebraisták (szakosok, minorosok): héber szöveget kiszótárazni.
   - Nem szakosok: magyar fordítást elolvasni.

Viszlát jövő héten!